DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh42009>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 04.03.2020
Kabul Tarihi: 23.04.2020
On-line Yayın: 30.04.2020

Article Type: Research article
Submitted: 04.03.2020
Accepted: 23.04.2020
Published Online: 30.04.2020

Atıf Bilgisi / Reference Information

Özdemir, T. Y., Orhan, M. & Demir, Y. (2020). Ergenlerde Akademik Öz-yeterlik ve Lise Yaşam Kalitesi Algıları Arasındaki İlişki. *Journal of History School*, 45, 1228-1244.

ERGENLERDE AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE LİSE YAŞAM KALİTESİ ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

Tuncay Yavuz ÖZDEMİR², Mustafa ORHAN³ & Yasin DEMİR⁴

Öz

Bu araştırma, ergenlerde akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesi algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Erzurum ili Yakutiye ilçesindeki liselerde öğrenim gören 518 öğrenciye basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada “Akademik Özyeterlik Ölçeği” ve Lise Yaşam Kalitesi Ölçeği” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin genel olarak akademik öz-yeterlik inançlarının “bana uyuyor” düzeyinde, lise yaşam kalitesi algılarının ise “biraz katılıyorum” düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesi algıları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca “öğretmenler” ile “statü” değişkenlerinin birlikte akademik öz yeterliğin anlamlı yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okullarından memnuniyet duymaları ve mutlu olmaları için okul paydaşları arasında sevgi

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: % 40, 2. yazar: %30, 3. yazar: %30

² Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, tozdemir@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6474-5915

³ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Erzurum, Türkiye, mustafaorhan2525@hotmail.com, Orcid: 0000-0002- 6254-6733

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, yasindemir@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0002-2456-1449

ve saygıya dayanan ilişkilerin kurulmasına özen gösterilebilir. Okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenci velileri, öğrencilerin sistemli çalışmaları hainde akademik olarak başarılı olacaklarına inandıklarını söz ve eylemleriyle desteklemelidirler.

Anahtar Kelimeler: Akademik öz-yeterlik, yaşam kalitesi, ergen.

The Relationship between Academic Self-efficacy and High School Life Quality Perceptions in Adolescents

Abstract

This research aims to examine the relationship between academic self-efficacy and high school quality of life perceptions in adolescents. For this purpose, 518 students studying in high schools in Yakutiye district of Erzurum province in 2018-2019 academic year have been reached by simple random sampling method. This research was done in relational survey model. In this research, "Academic Self-Efficacy Scale" and High School Life Quality Scale" were used as data collection tools. The collected data were analyzed using SPSS 22.0 package program. According to the results of this research, it was determined that the general self-efficacy beliefs of adolescents are at the level of "suits me" and the perceptions of quality of high school life are at the level of "I partially agree". There was a weak and positive significant relationship between academic self-efficacy and perceptions of quality of high school life in adolescents. In addition, it was determined that the variables of both "teachers" and "status" together were significant predictors of academic self-efficacy. The establishment of relationships based on love and respect among school stakeholders can be taken care of to make students satisfied and happy with their school. School administrators, teachers and parents of students should support their words and actions that they believe students will succeed academically if they work systematically.

Keywords: Academic self-efficacy, quality of life, adolescent.

GİRİŞ

Kişiler sahip oldukları donanımları üzerinden gelecekte gerçekleştirecekleri eylemler hakkında bir inanç geliştirebilirler. Kişilerin kendi yeterliklerine yönelik algılarını ifade eden öz-yeterlilik, kişinin bir duruma hakim olabileceğine ve olumlu sonuçlar oluşturabileceğine yönelik inancıdır (Santrock, 2018). Bununla birlikte öz-yeterlik, kişinin belirli bir performans seviyesine ulaşma kapasitesinin yargısı (Bandura, 1986), gelecekte karşılaşılabileceği olumsuzluklarla başa çıkmada ne ölçüde başarılı olacağına yönelik değerlendirmesi (Erdamar Koç, 2008), farklı durumlara güç yetirme, belli

bir işin üstesinden gelme kapasitesine yönelik kendini algılayışı (Senemoğlu, 2015) olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle öz-yeterlik, bir durumda belirli bir görevi başarıyla yürütmek için ihtiyaç duyulan bireyin motivasyonu, bilişsel kaynakları ve eylemin yönünü harekete geçirme yetenekleri hakkındaki inancını ifade eder (Stajkovic ve Luthans, 1998). Dolayısıyla öz-yeterlik, kişinin becerilerinin değil; becerileri yoluyla gerçekleştirebileceklerine yönelik değerlendirmelerinin bir sonucudur denebilir (Çakır, 2007).

Öz-yeterlik, kişinin kendinin bilincinde olmasıdır (Ağır, 2005). Yeterlik inançları, bir kişinin izlemeyi seçtiği belirli eylemin yollarını, sarf edilecek çaba miktarını, zorluklar ve başarısızlıklar karşısında azim, dayanıklılık ve seçilen yolla ilgili taleplerle başa çıkma yeteneğini etkiler (Chemers, Hu ve Garcia, 2001). Aynı zamanda yeterlik inançları kişilerin düşünce kalıpları ile duygusal tepkilerine de etki etmektedir (Pajares, 1996). Kişi kendisini gerçekleştirebileceğine inandırdığında, hedeflediği davranış değişikliğini yapabilmektedir (Akıncı, 2014). İnsanlar üstesinden gelebileceklerine inandıkları görevleri gerçekleştirmeye yönelik eylemleri sergilerken; başaramayacaklarına inandıkları görevleri gerçekleştirmeye yönelik eylemleri sergilemezler (Arslan, 2019). Bandura (1977), öz-yeterlik inancının dört kaynağı bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar:

- (1) *Doğrudan Deneyimler*: Bir görevi, davranışı veya beceriyi başarmak, o görev, davranış veya beceri için öz yeterlilik beklentilerini güçlendirirken, başarısızlık algısı öz yeterlilik beklentisini azaltır (Maddux, 2013).
- (2) *Dolaylı Yaşantılar*: İnsanlar, kendi deneyimlerinin sonuçlarını değerlendirdikleri gibi başkalarının ortaya koyduğu eylemlerin sonuçlarından hareket ederek de öz-yeterlik algısı geliştirirler (Keleşoğlu, 2011). Kişinin kendine benzer başka kişilerin başarılı ya da başarısız oldukları eylemler, o kişinin aynı eylemde başarılı olabileceği ya da olamayacağı yönündeki yargısını güçlendirmektedir (Değer, 2013). Kişi için model alınanın varsayılan benzerliği ne kadar artarsa, model alınanın başarı ve başarısızlığı da o oranda ikna edici olmaktadır. Buna karşılık kişi modeli kendinden çok farklı görürse, kişisel yeterlik inancı modelin davranışlarından ve ürettiği sonuçlardan fazla etkilenmez (Bandura, 1995).
- (3) *Sözel ikna*: Başkalarının bir öğreneni belirli olan bir etkinliği yapabilme yeterliğine sahip olduğuna ikna etmeleri olan sözel ikna (Driscoll, 2012), insan davranışını etkileme girişimlerinde, kolaylığı ve hazır

bulunabilirliği nedeniyle yaygın olarak kullanılmaktadır (Bandura, 1977).

- (4) *Fizyolojik ve Duygusal Durum:* Terleme, kalp atışı ve yorgunluk gibi fizyolojik tepkiler, önceki başarısızlıkla ilişkilendirilebilir ve belirli durumlarda kişiye yeterli beklentilerini etkileyen sinyaller gönderebilir (Skaalvik ve Skaalvik, 2007). Öğrenciler düşündüklerinden daha az stres yaşamaları durumunda görevlerini gerçekleştireceklerine olan inançları daha fazla olur (Schunk, 2011).

Belirli seviyelerdeki akademik görevlerin başarıyla yerine getirilebileceğine yönelik inançları ifade eden akademik öz-yeterlik (Schunk, 1991), öğrencilerin akademik konularda uzmanlaşmaya olan güvenleri ile ilgilidir (Chemers, Hu ve Garcia, 2001). Öğrencilerde algılanan öz-yeterliğin gelişimi bilişsel becerilerin de gelişimi sağlamakta ve akademik konulara olan ilgiyi güçlendirmektedir (Kalkan, 2008). Kendini akademik olarak çok yeterli gören bir öğrenci yaptığı işle ilgili olarak yüksek beklentilere sahip olur veya gireceği sınavlardan yüksek not almayı bekler. Buna karşılık kendini akademik olarak çok yeterli görmeyen bir öğrenci ise başarısız olacağı ve düşük not alacağı düşüncesine sahip olur (Hazır Bıkmaz, 2004).

Sadece insan yaşamı için değil tüm yaşam için de kullanılan yaşam kalitesi terimi (Veenhoven, 2000), bireylerin genel iyi oluşlarını, yaşamdaki doyum düzeylerini, kendilerini ne kadar mutlu hissettiklerini, yaşama ne kadar olumlu baktıklarını ve yaşamdan umulanların ne kadarına sahip olduğunu ifade eder (İlğan, Oğuz ve Yapar, 2013). Yaşam kalitesinin özel bir alan olarak okullardaki yansıması, okul yaşam kalitesi olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanların sosyal yaşam içerisinde yer aldıkları ve ortak eylemlerde bulundukları bir yaşam alanı olan okulun (Şişman, 2015) en temel görevi, öğrencilerin öğrenme arzu ve coşkularının yitimini engelleyerek, onların öğrenme güdüsünü en üst düzeye çıkarmaktır (Turan, 2015). Veliler, öğretmenler, okul yöneticileri ve öğrenciler, okulların öğrencilerin en üst düzeyde öğrenmesini sağlayan, öğrencilerin mutlu oldukları ve kendilerini güvende hissettikleri, öğretmenlerinden memnun oldukları ve öğrenmekten zevk aldıkları yerler olması gerektiği düşüncesindedirler (Marks, 1998). Okulların öğrencilerin çeşitli alanlardaki iyi oluşlarını destekleyen ve onların yaşamaktan mutlu oldukları yerler olması önemlidir. Bu açıdan okul yaşam kalitesi kavramı önem kazanmaktadır.

Okul yaşam kalitesi, öğrencilerin okuldaki kişisel, deneyimsel genel refahını ifade etmekte ve onların okul yaşamlarıyla ilgili memnun olma düzeylerini yansıtmaktadır (Mok ve Flynn, 2002). Başka bir ifadeyle okul yaşam kalitesi, öğrencilerin okul yaşantısına yönelik algıladıkları memnuniyetlerinin

veya memnuniyetsizliklerinin derecesi (Aykıt ve Baba Öztürk, 2017), okul yaşamına katılma ve okul ortamına katılımından kaynaklanan genel bir iyi oluş duygusu (Karatzias, Papadioti-Athanasiou, Power ve Swanson, 2001), genel iyi oluşları ve memnuniyetleri ile onların özellikle okul yaşamına özgü etkinliklerdeki olumlu ve olumsuz deneyimleri (Linnakylä ve Brunell, 1996) olarak tanımlanmaktadır.

Mutlu bir lise ortamının öğrencilerin motivasyonu ile birlikte akademik başarısını da artırmaktadır (Güldü, 2015). Hallinan'a (2008) göre ise öğretmenlerin öğrencilerle etkileşime girme şekli, öğrencilerin kendileri ve çevreleri hakkındaki hissettiklerini şekillendirmektedir. Öğrenciler, öğretmenleri tarafından göz ardı edilir, yanlış anlaşılır, değerleri azaltılır veya saygısızlığa maruz kalırlarsa, olumsuz tepki göstermeleri muhtemeldir. Buna karşılık öğretmenlerinin kendilerine saygı duyduklarını, davranışlarını onayladıklarını ve iyi olmalarıyla ilgilendiklerini düşünürlerse, olumlu tepki göstereceklerdir (Hallinan, 2008).

Sarı (2007) da öğrencilerin okuldaki olumlu yaşantılarının artması, kendilerini güvende hissetmeleri, takdir edilmeleri, kabul görmeleri ve mutlu olmalarının önemli olduğunu belirtmiş, aksi takdirde öğrencilerin diğer bireylere ve çevrelerine yönelik olumlu tutum oluşturmalarının oldukça zor olduğunu vurgulamıştır. Berndt (1999) ise kaliteli akran ilişkilerin bireylerin sosyal ve psikolojik iyi oluşları üzerinde olumlu etkileri olacağını ileri sürmüştür. Köse'ye (2013) göre Öğrencilerin gelişiminde, ders içi faaliyetler kadar ders dışı etkinlikler de önemli rol oynamaktadır. Hoffmann ve Xu (2002) ise okulda yapılacak olan sosyal etkinliklerin öğrencilerin sosyal ağlarını genişletmelerine, sosyal becerilerini uygulamalarına ve etkili iletişim kurmayı öğrenmelerine olanak tanıyacağını vurgulamışlardır. Osterman'a (2000) göre kişinin başkaları tarafından kabul edilmesi ve iyi karşılanması, mutluluk, gurur, memnuniyet ve huzur gibi olumlu duyguları sağlarken, reddedilmesi, dışlanması veya göz ardı edilmesi ise, sıklıkla yoğun kaygı, depresyon, üzüntü, kıskançlık ve yalnızlık gibi yoğun negatif duyguları ortaya çıkarır.

Mutlu bir okul ortamı akademik başarıyı kolaylaştırmakta, tüm öğrencilerin gelişimleriyle ilgili bir eğitim sunmayı vaat etmektedir (Marks, 1998). Öğrenciler içerisinde yer almaktan memnuniyet duydukları ve mutlu oldukları okullarda olmak istemektedirler. Okullar öğrencilerin bireysel ve sosyal gelişimlerinin yanı sıra akademik gelişimlerinin de sağlandığı ortamlardır. Dolayısıyla öğrencilerinin gelişimleri için okullar önemli sorumluluklar üstlenmektedir. Okul yaşam kalitesi ve akademik öz-yeterlik birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Güldü'nün (2015) çalışmasında okulu istenmeyen mekân olarak

algılayan öğrencilerin akademik öz-yeterlik puanları düşük, okulu yaşam kaynağı ve özlenen yer olarak algılayanların ise akademik öz-yeterlik puanları yüksek olduğu görülmüştür.

Okulların varlık nedeninin öğrencilerin akademik alanda olduğu gibi diğer alanlarda da gelişimlerini sağlamak olduğundan hareketle, öğrencilerin akademik öz-yeterlikleriyle okul yaşam kalitesi arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın temel amacı, ergenlerde akademik öz-yeterlik ve lise yaşam kalitesi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Ergenlerde akademik öz-yeterlik ve lise yaşam kalitesi algıları arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırmalarda, iki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlık/yokluğu ya da derecesinin belirlenmesi amaçlanmaktadır (Karasar, 2012).

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın çalışma evrenini, 2018–2019 eğitim öğretim yılında Erzurum ili merkez Yakutiye İlçesi’ndeki resmi liselerde öğrenim gören 12.266 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemi ise basit tesadüfi örnekleme yönteminin kullanılması sonucunda belirlenmiş olan 518 öğrenci oluşturmıştır. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi, evrendeki her bir üyenin eşit olarak seçilme seçilme şansı vardır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010). Araştırmaya katılan 518 öğrencinin 258’i (%49.8) kız, 260’ı (%50.2) erkektir. Öğrenim gördükleri lise türlerine göre incelendiğinde katılımcıların 160’ı (%30,9) Fen Lisesinde, 183’ü (%35.3) Anadolu Lisesinde, 175’i (%33.8) Meslek Lisesinde öğrenim görmektedir. Sınıf düzeyine göre incelendiğinde öğrencilerin 123’ü (%23.7) 9. sınıfta, 133’ü (%25.7) 10. sınıfta, 142’si (%27.4) 11. sınıfta, 120’si (%23.2) 12. Sınıfta eğitimlerine devam etmektedir. Son olarak katılımcıların 308’i (%59.5) gündüzlü, 210’u (%40.5) ise yatılı olarak öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında “*Akademik Özyeterlik Ölçeği*” ve “*Lise Yaşam Kalitesi Ölçeği*” kullanılmıştır. Aynı zamanda katılımcıların

demografik özelliklerinin belirlenmesi için kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır. Kullanılan ölçeklerle ilgili bilgiler şu şekildedir:

Akademik Özyeterlik Ölçeği (AÖÖ): Jerusalem ve Schwarzer'in (1981) geliştirdiği Akademik Özyeterlik Ölçeği (AÖÖ), tek faktörden ve 7 maddeden oluşan bir ölçme aracıdır. Ölçekteki ilk altı madde düz, yedinci madde ise tersten puanlanmaktadır. Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarını Yılmaz, Gürçay ve Ekici (2007) yapmıştır. Yılmaz ve diğerleri (2007) uyarlama çalışmaları yaparken geçerlik kapsamında Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapmış ve ölçeğin tek faktörden ve 7 maddeden oluştuğunu hesaplamıştır. Bu durum orijinal ölçekteki ile benzerlik göstermektedir. AFA'da ölçeğin faktör yüklerinin .50-.83 arasında olduğu hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği kapsamında ise Cronbach Alfa değerine bakılmış ve .79 olarak hesaplandığı görülmüştür. Bu sonuçlara bakarak Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada da Cronbach Alfa katsayısı .76 olarak hesaplanmıştır.

Lise Yaşam Kalitesi Ölçeği (LİSEYKÖ): Lise Yaşam Kalitesi Ölçeği (LİSEYKÖ), Doğanay ve Sarı'nın (2006) geliştirdiği Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin (ÜYKÖ) lise öğrencilerine uyarlanması ile Sarı, Ötünç ve Erceylan (2007) tarafından geliştirilen ölçeğin Sarı (2011). Tarafından yeniden test edilmesi üzerine oluşturulmuştur. Bu çalışmada ölçeğin son geçerlik ve güvenilirlik çalışması Sarı (2011) tarafından yapılan 35 maddelik versiyonu kullanılmıştır. Adana'da eğitimlerine devam eden 500 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen çalışmada geçerlik kapsamında ölçeğin yapı geçerliğinin incelenmesi amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. AFA'da LİSEYKÖ'nün 7 faktörden ve 35 maddeden oluşan bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. LİSEYKÖ 5'li Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçekteki maddelerin AFA sonucunda bu 7 alt faktörün toplam varyansın %60.59unu açıkladığı saptanmıştır. Güvenirlik kapsamında ise Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmış ve alt faktörlerin değerlerinin .68-.86 arasında değiştiği görülmüştür. Bu sonuçlara göre LİSEYKÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Bu çalışmada da Cronbach Alfa katsayıları ölçeğin alt faktörleri için .63-.87 arasında; ölçeğin bütünü için ise .84 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış, korelasyon analizi ile çoklu regresyon analizleri yapılmıştır. Bu çalışmada kullanılan ölçme araçları beşli Likert ve dörtlü

derecelendirme tipi olacak şekilde ölçeklendirilmiştir Ölçeklerde yer alan maddelere katılma düzeyleri puan aralığı aşağıda sunulmuştur.

Akademik Özyeterlik Ölçeği düzeyleri Bana hiç uymuyor (1.00-1.75), Bana çok az uyuyor (1.76-2.50), Bana uyuyor (2.51-3.25), Bana tamamen uyuyor (3.26-4.00) şeklinde değerlendirilmiştir.

Lise Yaşam Kalitesi Ölçeği düzeyleri Kesinlikle katılmıyorum (1.00-1.80), Katılmıyorum (1.81-2.60), Biraz katılıyorum (2.61-3.40), Katılıyorum (3.41-4.20), Kesinlikle katılıyorum (4.21-5.00) şeklinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR ve YORUM

Ergenlerin akademik öz-yeterlik ve lise yaşam kalitesi düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Ergenlerin Akademik Öz-yeterlik ve Lise Yaşam Kalitesi Düzeyleri

Ölçekler	Boyutlar	n	$\bar{x}$	SS
Akademik Öz-yeterlik		518	2.73	.66
	Öğretmenler	518	3.11	.88
	Okula Yönelik Olumlu Duygular	518	2.99	1.16
	Statü	518	3.48	1.00
Lise Yaşam Kalitesi	Okul Yöneticileri	518	2.67	1.10
	Okula Yönelik Olumsuz Duygular	518	3.05	1.19
	Öğrenciler	518	2.76	.96
	Sosyal Etkinlikler	518	3.21	.87
	Toplam	518	3.03	.54

Tablo 1 incelendiğinde ergenlerin genel olarak akademik öz-yeterlik inançlarına $\bar{x}= 2.73$ ortalamayla “*bana uyuyor*” düzeyinde sahip oldukları belirlenmiştir. Ergenlerin en yüksek ortalamayla “*bana uyuyor*” düzeyinde ifade ettikleri görüş “*Yeterince hazırlandığım zaman sınavlarda daima yüksek başarı elde ederim*” ($\bar{x}= 3.03$) maddesidir. Ergenlerin en düşük ortalama ile “*bana çok az uyuyor*” düzeyinde ifade ettikleri görüş ise “*Başarısız olacağım herhangi bir sınav düşünemiyorum*” ($\bar{x}= 2.21$) maddesidir.

Ergenlerin genel olarak lise yaşam kalitesi algıları $\bar{x}$ = 3.03 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde, öğretmenler alt boyutunda $\bar{x}$ = 3.11 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde, okula yönelik olumlu duygular alt boyutunda $\bar{x}$ = 2.99 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde, statü alt boyutunda $\bar{x}$ = 3.48 ortalamayla “*katılıyorum*” düzeyinde, okul yöneticileri alt boyutunda $\bar{x}$ = 2.67 “*biraz katılıyorum*” düzeyinde, okula yönelik olumsuz duygular alt boyutunda $\bar{x}$ = 3.05 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde, öğrenciler alt boyutunda $\bar{x}$ = 2.76 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde ve sosyal etkinlikler alt boyutunda ise $\bar{x}$ = 3.21 ortalamayla “*biraz katılıyorum*” düzeyinde ortaya çıkmıştır. Ergenlerin en yüksek ortalamayla “*katılıyorum*” düzeyinde ifade ettikleri görüş statü alt boyutunda yer alan “*Okuldaki birçok kişinin bana güvendiğini düşünüyorum*” ($\bar{x}$ = 3.71) maddesidir. Ergenlerin en düşük ortalama ile “*katılmıyorum*” düzeyinde ifade ettikleri görüş ise öğrenciler alt boyutunda yer alan “*Okuldaki birçok öğrenci küfürlü konuşmaktadır*” ($\bar{x}$ = 2.52) maddesidir.

Ergenlerin akademik öz-yeterlik ve lise yaşam kalitesi algıları arasındaki ilişkilere yönelik korelasyon analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Ergenlerin Akademik Öz-yeterlik ve Lise Yaşam Kalitesi Algıları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1) Akademik Öz-yeterlik	-							
(2) Lise Yaşam Kalitesi	.25**	-						
(3) Öğretmenler	.27**	.66**	-					
(4) Okula Yönelik Olumlu Duy.	.23**	.74**	.50**	-				
(5) Statü	.28**	.46**	.40**	.40**	-			
(6) Okul Yöneticileri	.14**	.60**	.45**	.52**	.23**	-		
(7) Okula Yönelik Olumsuz Duy.	.07	.49**	.07	.15**	-.06	-.01	-	
(8) Öğrenciler	-.07	.34**	-.11*	-.03	-.24**	-.09*	.47**	
(9) Sosyal Etkinlikler	-.01	.38**	.06	.09*	-.04	.02	.28**	.30**

* $p < .05$; ** $p < .01$

Ergenlerde Akademik Öz-Yeterlik ve Lise Yaşam Kalitesi Algıları Arasındaki İlişki

Tablo 2 incelendiğinde ergenlerin akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesi algıları arasında ($r=.25$, $p<0.01$) zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesinin alt boyutları kıyaslandığında, akademik öz-yeterlik ile öğretmenler ($r=.27$, $p<0.01$), akademik öz-yeterlik ile okula yönelik olumlu duygular ($r=.23$, $p<0.01$), akademik öz-yeterlik ile statü ($r=.28$, $p<0.01$) ve akademik öz-yeterlik ile okul yöneticileri ($r=.14$, $p<0.01$) boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken akademik öz-yeterlik ile okula yönelik olumsuz duygular ($r=.07$, $p>0.01$), akademik öz-yeterlik ile öğrenciler ($r=-.07$, $p>0.01$) ve akademik öz-yeterlik ile sosyal etkinlikler ($r=-.01$, $p>0.01$) boyutları arasında herhangi bir ilişkiye ulaşılmamıştır.

Lise yaşam kalitesi boyutlarının akademik öz-yeterliği yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Lise Yaşam Kalitesinin Boyutlarının Akademik Öz-yeterliği Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi

Değişkenler	B	SH	β	t	p	İkili r	Kısmi
Sabit	1.826	.176		10.348	.000		
Öğretmenler	.115	.038	.154	2.983	.003	.275	.131
Okula Yönelik Olumlu Duy.	.042	.031	.074	1.346	.179	.238	.059
Statü	.128	.032	.193	3.994	.000	.289	.174
Okul Yöneticileri	-.005	.030	-.008	-.161	.872	.147	-
Okula Yönelik Olumsuz Duy.	.048	.027	.087	1.776	.076	.070	.078
Öğrenciler	-.028	.034	-.040	-.814	.416	-.075	-.036
Sosyal Etkinlikler	-.025	.034	-.033	-.737	.461	-.012	-.033
R=0.352		R ² =0.124					
F ₍₇₋₅₁₀₎ = 10.325		p=.000					

Akademik öz-yeterlik üzerine etkisi olduğu düşünülen, öğretmenler, okula yönelik olumlu duygular, statü, okul yöneticileri, okula yönelik olumsuz duygular, öğrenciler ve sosyal etkinlikler gibi değişkenlerin, akademik öz-yeterliği ne şekilde yordadığını ortaya koymaya yönelik olarak yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda öğretmenler, okula yönelik olumlu duygular, statü, okul yöneticileri, okula yönelik olumsuz duygular, öğrenciler ve

sosyal etkinlikler değişkenleri birlikte, akademik öz-yeterlik ile anlamlı bir ilişki ($R=0.352$, $R^2 = 0.124$) sergilemişlerdir ($F(7-510) = 10.325$, $p<0.01$). Söz konusu yedi değişken, birlikte akademik öz-yeterlikteki değişimin %12'sini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre, yordayıcı değişkenlerin, akademik öz-yeterlik üzerindeki göreceli önem sırası, statü ($\beta = .193$), öğretmenler ($\beta = .154$), okula yönelik olumsuz duygular ($\beta = .087$), okula yönelik olumlu duygular ($\beta = .074$), öğrenciler ($\beta = -.040$), sosyal etkinlikler ($\beta = -.033$) ve okul yöneticileri ($\beta = -.008$). Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden sadece öğretmenler ($p<0.01$) ile statü ($p<0.01$) değişkenlerinin akademik öz-yeterliğin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, akademik öz-yeterliği yordayan regresyon denklemi şu şekildedir: Akademik öz-yeterlik = $(1.826) + (.115 \times \text{öğretmenler}) + (.042 \times \text{okula yönelik olumlu duygular}) + (.128 \times \text{statü}) + (-.005 \times \text{okul yöneticileri}) + (.048 \times \text{okula yönelik olumsuz duygular}) + (-.028 \times \text{öğrenciler}) + (-.025 \times \text{sosyal etkinlikler})$.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda ergenlerin genel olarak akademik öz-yeterlik inançlarına “*bana uyuyor*” düzeyinde sahip oldukları belirlenmiştir. Buna göre, öğrencilerin öz-yeterlik inançlarına orta düzeyde sahip oldukları söylenebilir. Benzer şekilde Aksu’nun (2015) ve Güldü’nün (2015) çalışmalarında da lise öğrencilerinin akademik öz-yeterlik inançlarına “*bana uyuyor*” düzeyinde sahip oldukları belirlenmiştir. Bozkurt ve Ekşioğlu’nun (2018) ve Gömleksiz ve Kılınç’ın (2014) çalışmalarında lise öğrencilerinin İngilizce öz-yeterlik inançlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Gökmen ve Ekici’nin (2012) çalışmalarında öğrencilerin biyoloji öz-yeterlik algılarının yüksek düzeyde olduğu, Güzel’in (2017) çalışmasında ise ergenlerin akademik öz-yeterlik inançlarının düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Ergenlerin en yüksek ortalama ile “*bana uyuyor*” düzeyinde ifade ettikleri görüş “*Yeterince hazırlandığım zaman sınavlarda daima yüksek başarı elde ederim*” maddesidir. Ergenlerin en düşük ortalama ile “*bana çok az uyuyor*” düzeyinde ifade ettikleri görüş ise “*Başarısız olacağım herhangi bir sınav düşünmüyorum*” maddesidir.

Ergenlerin genel olarak lise yaşam kalitesi algılarının “*biraz katılıyorum*” düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, öğrencilerin lise yaşam kalitesi algılarına orta düzeyden sahip oldukları söylenebilir. Başka bir deyişle okulların öğrenciler için makul düzeyde bir yaşam alanı olduğunu söylemek mümkündür. Benzer şekilde Güldü’nün (2015) ve Duraklı’nın (2019) çalışmalarında da öğrencilerin lise yaşam kalitesi algılarının “*biraz katılıyorum*”

düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Sarı, Ötünç ve Erceylan'ın (2007), Durmaz'ın (2008), Gedik'in (2014), Argon ve İsmetoğlu'nun (2016), Karabey'in (2017) ve Aykıt ve Baba Öztürk'ün (2017) çalışmalarında da lise öğrencilerinin yaşam kalitesi algılarının düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Sarı'nın (2007) ve İnal'ın (2009) çalışmalarında ise öğrencilerin yaşam kalitesi algılarının orta düzeyin biraz üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin; lise yaşam kalitesi algılarının öğretmenler, okula yönelik olumlu duygular, okul yöneticileri, okula yönelik olumsuz duygular, öğrenciler ve sosyal etkinlikler alt boyutlarında *“biraz katılıyorum”* düzeyinde, statü alt boyutunda ise *“katılıyorum”* düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin en yüksek ortalamayla *“katılıyorum”* düzeyinde ifade ettikleri görüş statü alt boyutunda yer alan *“Okuldaki birçok kişinin bana güvendiğini düşünüyorum”* maddesidir. Ergenlerin en düşük ortalama ile *“katılmıyorum”* düzeyinde ifade ettikleri görüş ise öğrenciler alt boyutunda yer alan *“Okuldaki birçok öğrenci küfürlü konuşmaktadır”* maddesidir. Ergenlerin akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesi algıları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Güldü'nün (2015) çalışmasında ise akademik öz-yeterlik ile lise yaşam kalitesi ölçeği alt boyutlarının tamamında pozitif yönde, orta ve zayıf düzeyde ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Lise yaşam kalitesi alt boyutları olan öğretmenler, okula yönelik olumlu duygular, statü, okul yöneticileri, okula yönelik olumsuz duygular, öğrenciler ve sosyal etkinlikler, akademik öz-yeterliği anlamlı seviyede yordamaktadır. Akademik öz-yeterliğe ilişkin toplam varyansın %12'si öğrencilerin lise yaşam kalitesi düzeyleriyle açıklanabilmektedir. Regresyon katsayılarının anlamlılık testleri göz önüne alındığında, yordayıcı değişkenlerden sadece öğretmenler ($p<0,01$) ile statü ($p<0,01$) değişkenlerinin akademik öz-yeterliğin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle bazı öneriler sunulabilir. Buna göre okulların öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanı sıra psikolojik ve sosyal gelişimlerinin de öncelendiği ortamlar olarak yapılandırılması sağlanabilir. Bu kapsamda okulların fiziki mimarisi tasarlanırken öğrencilerin sosyal ve sportif etkinlikler yapabileceği tiyatro odaları, resim ve müzik atölyeleri, okuma salonları, spor salonu gibi alanlara da yer verilmesi faydalı olabilir. Böylece öğrencilerin akademik yeterlikleri ile birlikte diğer alanlardaki yeterliklerinin de dikkate alınması sağlanabilir. Öğrencilerin okullarından memnuniyet duymaları ve mutlu olmaları için okul paydaşları arasında sevgi ve saygıya dayanan ilişkilerin kurulmasına özen gösterilebilir. Okul yöneticileri, öğretmenler ve öğrenci velileri, öğrencilerin planlı ve sistemli çalışmaları halinde akademik olarak başarılı olacaklarına yönelik inançlarını söz ve eylemleriyle öğrencilere göstermelidirler. Okullarda öğrencilerin akademik yeterliklerini artırıcı her türlü

çalışma (etüt, kurs, birebir görüşme vb.) yapılabilmelidir. Ergenlerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik psikoeğitim ve grup rehberliği hizmetleri okul psikolojik danışmanları tarafından verilebilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Ağır, M. (2005). Sosyal öğrenme kuramı. B. Aydın, (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme* (s.229-257). Nobel yayın dağıtım.
- Akıncı, T. (2014). Sosyal bilişsel teori. A. Bakioglu (Ed.), *Eğitim psikolojisi* (s.261-280). Nobel akademik yayıncılık.
- Aksu, N. (2015). *Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik, sosyal ilişki unsurları ile suça eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Spss Uygulamalı*. (6. Baskı). Sakarya yayıncılık.
- Argon, T. & İsmetoğlu, M. (2016). Öğrencilerin lise yaşam kalitesi algıları ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 238-249.
- Arslan, Ş. (2019). *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz Yeterlik İnancı Kaynakları ve Öz Yeterlik İnançlarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aykıt, S. & Baba Öztürk, M. (2017). Öğrenci algılarına göre liselerde yaşam kalitesi. *Journal of International Social Research*, 10(51), 641-649.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: a social cognitive theory. *Englewood Cliffs*, PrenticeHall.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (Ed.), *Self-Efficacy in Changing Societies* (pp. 1–45). Cambridge Univ. press.
- Berndt, T.J. (1999). Friends' influence on students' adjustment to school. *Educational Psychologist*, 34(1), 15-28.

- Bozkurt, M.A. & Ekşioğlu, S. (2018). Lise öğrencilerinin İngilizce özyeterlik düzeyleri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 440-452.
- Chemers, M. M., Hu, L. T. & Garcia, B. F. (2001). Academic self-efficacy and first year college student performance and adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 55-64.
- Çakır, M.A. (2007). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı. A. Kaya (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s.411-438). Pegem A yayıncılık.
- Değer, M. (2013). Sosyal öğrenme kuramı. İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s.469-484, 3. Baskı). Anı yayıncılık.
- Driscoll, M. P. (2012). *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi* (Ö.F. Tutkun, Çeviri Editörü). Anı yayıncılık.
- Duraklı, H. (2019). *Öğrencilerin Lise Yaşam Kalitesi Algıları ile Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Durmaz, A. (2008). *Lise Okul Yaşam Kalitesi (Kırklareli ili örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdamar Koç, G. (2008). Sosyal öğrenme kuramı. A. Ulusoy (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s.113-351, 2. Baskı). Anı yayıncılık.
- Gedik, A. (2014). *Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi Bağlamında Okula Yabancılaşma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökmen, A. & Ekici, G. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Biyoloji Öz-yeterlik Algı Düzeyleriyle Öğrenme Stilleri İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 843-866.
- Gömleksiz, M. N. & Kılınç, H. H. (2014). Lise 12. sınıf öğrencilerinin İngilizce öz yeterlik inançlarına ilişkin görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 43-60.
- Güldü, S. (2015). *Liselerde Okuyan Öğrencilerin Görüşleri Doğrultusunda Okul Metaforları, Akademik Öz Yeterlik ve Lise Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Güzel, H. (2017). Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik inanç düzeylerinin internet kullanımı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (11), 225-245.
- Hallinan, M. T. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3), 271-283.
- Hazır Bıkmaz, F. (2004). Öz yeterlik inançları. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Ed.), *Eğitim ve Bireysel Farklılıklar* (s.289-314). Nobel yayın dağıtım.
- Hoffmann, J. P. & Xu, J. (2002). School activities, community service, and delinquency. *Crime & Delinquency*, 48(4), 568-591.
- İlğan, A., Oğuz, E. & Yapar, B. (2013). Öğrenci algılarına göre okul yaşam kalitesi ve akademik motivasyon düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Menderes İlçesi örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 157-176.
- İnal, U. (2009). *Adana İl Sınırları İçerisindeki Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında Bulunan Öğretmen ve Öğrencilerin Okul Yaşam Kalitesi Algılarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jerusalem, M. & Schwarzer, R. (1981). *Fragebogen zur Erfassung von "Selbstwirksamkeit. Skalen zur Befindlichkeit und Persoenlichkeit* In R. Schwarzer (Hrsg.). (Forschungsbericht No. 5). Freie Universitaet, Institut fuer Psychologie.
- Kalkan, M. (2008). Sosyal öğrenme kuramı. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.), *Eğitim Psikolojisi* (s.289-313). Pegem akademi.
- Karabey, M. (2017). *Sivas il Merkezinde Lise Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi ve İlişkili Faktörler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Karasar, N. (2012). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel yayınları.
- Karatzias, A., Papadioti-Athanasiou, V., Power, K. G. & Swanson, V. (2001). Quality of school life. A cross-cultural study of Greek and Scottish secondary school pupils. *European Journal of Education*, 36(1), 91-105.
- Keleşoğlu, Ş. (2011). *Öğrenme Stilleri, Akademik Özyeterlik, Seviye Belirleme Sınavı Puanları ve Öğrenci Özellikleri Değişkenlerinin Lise 1. Sınıf Akademik Başarısını Yordama Gücü Üzerine bir Araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(2), 336-353.
- Linnakylä, P. & Brunell, V. (1996). Quality of school life in the Finnish and Swedish speaking schools in Finland. M. Binkley, K. Rust, T. Williams (Ed.) *Reading Literacy in an International Perspective* (S. 203 – 217). U.S. Department of Education Office of Educational Research And Improvement NCES 97-875.
- Maddux, J. E. (Ed.). (2013). *Self-Efficacy, Adaptation, and Adjustment: Theory, Research, and Application*. Springer Science & Business Media.
- Marks, G. (1998) Attitudes to school life: their influences and their effects on achievement and leaving school. *LSAY Research Reports. Longitudinal Surveys of Australian Youth Research Report*.
- Mok, M. M. C. & Flynn, M. (2002). Determinants of students' quality of school life: A path model. *Learning Environments Research*, 5(3), 275-300.
- Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, 70(3), 323-367.
- Pajares, F. (1996). Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66(4), 543-578.
- Santrock, J.W. (2018). *Eğitim Psikolojisi* (D.M. Siyez, Çeviri Editörü). Nobel akademik yayıncılık.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi” Ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarı, M. (2011). Lise yaşam kalitesi ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 253-266.
- Sarı, M., Ötünç, E. & Erceylan, H. (2007). Liselerde okul yaşam kalitesi: Adana ili örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50(50), 297-320.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya* (24. Baskı). Yargı yayınevi.
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26, 207–231.

- Schunk, D. H. (2011). *Eğitimsel bir Bakışla Öğrenme Teorileri* (M. Şahin, Çeviri Editörü). Nobel akademik yayıncılık.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2007). Dimensions of teacher self-efficacy and relations with strain factors, perceived collective teacher efficacy, and teacher burnout. *Journal of Educational Psychology*, 99(3), 611-625.
- Stajkovic, A. D., & Luthans, F. (1998). Social cognitive theory and self-efficacy: Goin beyond traditional motivational and behavioral approaches. *Organizational Dynamics*, 26(4), 62-74.
- Şişman, M. (2015). Toplumsal bir aktör müsünüz? A. Açıkalın, M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Bir İnsan Olarak Okul Müdürü* (s.37-50, 3. Baskı). Pegem akademi.
- Turan S. (2015). İşini bil okuluna sahip ol. A. Açıkalın, M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Bir İnsan Olarak Okul Müdürü* (ss. 73-94, 3. Baskı). Pegem akademi.
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life. *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 1-39.
- Yılmaz, M., Gürçay, D. & Ekici, G. (2007). Akademik özyeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 253-259.